

**ЖЕЉКО БЈЕЛАЈАЦ
МИНА ЗИРОЈЕВИЋ**

БЕЗБЕДНОСНА КУЛТУРА У ЕРИ ГЛОБАЛИЗАЦИЈЕ*

Увод

Глобализација се најопштије може одредити као процес стварања општесветског друштва кроз синхронизоване политичке, економске и војне активности низа политичких, војних и економских субјеката на челу са САД као државом – носиоцем глобализације, којима се усмерава кретање укупног људског друштва у правцу реализације поставки идеологије глобализма.¹

Неки истраживачи сматрају да је глобализација носилац напретка цивилизације, али и неминовност. Развојем науке и технике неминовно смо дошли до интернета који је објединио многе аспекте живота, економије, комуникације.. Развојем комуникација и приближања економије дошли смо до јединственог светског тржишта, полако унификујемо законе и вредности. Људи, робе, капитал, идеје, вредности постају видљивије и лакше се преносе, границе нестају.

Други, опет, такође аргументовано тврде да је то нови облик ропства и доминације богатих над сиромашнима. То је пошаст која убија сваки трачак националног бића, почевши од културе, језика, војске, писма, музике све до националне државе и осећаја националности.

Без обзира на различита мишљења, глобализација је повезала свет. Националне државе не размишљају више о одговорности пред својим грађанима, већ о првенствено размишљају о одговорности пред међународним институцијама. На глобалном плану издвојио се енглески језик (иако француски има дужу традицију „светског језика“, а шпански говори много више људи, и у више држава на свету), амерички долар (иако би могли да издвојимо неколико адек-

---

* Рад представља део научног и истраживачког ангажовања истраживача на пројекту “Српско и европско право - упоређивање и усаглашавање“. Пројекат број 179033.које финансира Министарство за науку и технолошки развој РС, а реализује се у Институту за упоредно право у периоду од 2011-2014.

¹ Види: Симеуновић , Драган, *Нација и глобализација*, Зограф, Ниш, 2009, с. 108-117.

ватнијих и постојанијих валута), Сједињене Америчке Државе су се издвојиле као једина и најважнија сила на свету. Питање ко хоће и да ли хоће нека држава да прихвати глобализацију се више не поставља и мале земље се просто утркују која ће боље и успешније прихватити (углавном некритично) све услове и захтеве. Посебно се издваја „случај ГМО“ и глобална корпорација *Монсанто* која сама креира услове по којима ће се „легалитовати“ и која, захваљујући огромним средствима и војсци, просто само улази и прави праву еколошку пропаст у земљи. Последице које оставља на „заражене земље“ су непроцењиве, али наравно и поред доказа казне за сада нема.²

Ипак, тржиште, демократија, плурализам су данас саставни део формуле коју настоји да примени скоро свака држава на свету.

Наравно, нема сумње да има неких страна глобализације које су неспорно добре. Неки проблеми се једноставно могу решавати само глобализованим наступом. На пример, са еколошке тачке гледишта далеко је лакше спречавати еколошке катастрофе које прете свима и уопште решавати еколошке проблеме на глобалном нивоу него на локалном.

Проблем мањка воде и хране у свету је такође лакше решавати заједничким приступом и напором.

Када бисмо посматрали проблем решавања мира у свету помислили би да је то проблем који је идеалан за решавање на глобалном плану. Али, оно што плаши јесте да се са надирањем глобализације не постиже више мира у свету, већ управо супротно. Питања нових конфликта, ратова, националистичких и сецесионистичких покрета и тероризам бујају. Исто тако, обећани просперитет не стиже свима, нити бар једнако. Сиромашни и даље све више сиромаше и једини им је спас у образовању, богати се такође све више богате, али не више као некад само на рачун сиромашних, већ и на рачун образованих и увек помоћу њих. Ипак, и поред образовања и уједначавања услова школовања, неке земље и неки елитни елитни центри остају више тражени од других. Наиме, већина факултета у свету ће пре на место професора прихватити неког из Енглеске или Америке него неког из Африке, Србије, Хрватске без обзира на њихово образовање и способност.

Такође, приметно је да, у свету, паралелно теку два процеса. Са једне стране имамо глобализацију, а са друге настанак нових држава и фаворизовање и затварање других. Та два процеса су наизглед потпуно противуречна, али они то у суштини не морају бити. Наравно да кад велике силе ослабе неку вишенационалну државу, она се распадне и тад настаје више мањих послушних држава уместо једне велике и непослушне.

Безбедносна култура у ери глобализације

Безбедност је једна од основних људских потреба, уз коју неодвојиво иде и унапређење вредности појединца, нације (колектива), а самим тим и по-

---

² Интернет страна: <http://www.nadlanu.com/pocetna/info/svet/STRAVICNO-Pogledajte-kako-GMO-gazara-Argentinu-.a-218664.293.html.12/12/2013/>.

јаве глобалних вредности које морају да се несметано развијају, испољавају и унапређују. Вредности појединца, у овом смислу, су несметано задовољење основних животних и биолошких потреба, достојанства, обезбеђивање услова и средстава за живот и др. Вредности нације (коллектива, група) су бројне на пр. заштита језика, културе, писма, традиције, вере итд. Вредности појединца и нације можемо приказати и кроз спектар људских права и слобода.

Државне и друштвене вредности су: опстанак државе и територијални интегритет, суверенитет, уставни и правни поредак, политичка стабилност и национално јединство, стандард становништва и социјално благостање, јавни ред и мир, економски просперитет, енергетска одрживост и стабилност, еколошка стабилност и друге.

То све доводи до постојања међународних које се налазе у спектру заштите међународног права и које кореспондирају државним вредностима само на међународном плану.

Неки истраживачи издвајају као посебан сет вредности и глобалне вредности које сем ових међународних садрже и: опстанак људске врсте, демографска одрживост, квалитет животне средине, енергетика кроз призму обновљивих ресурса, контрола оружја за масовно уништавање. Посебно место у оквиру овог, највишег, круга вредности има и глобална безбедносна култура и етика.

Као и код било које нове појаве, тако и код глобализације, морамо да покушамо да неутралишемо негативне појаве које се појачавају, или настају. Оно што се истиче као обавезно је постојање безбедносне културе уз коју ћемо смањити мане глобализације. Моралне норме које су некада важиле, са експанзијом информационо-комуникационих технологија, те свеопштом употребом рачунара и Интернета као глобалне мреже, почињу да трпе драстичне промене и да представљају велику опасност.³ Безбедносна култура се уопштено речено огледа у идентификовању опасности, њиховом отклањању или пак упућивању на оне субјекте задужене да професионално реагују и сачувају угрожене вредности. При том се вредности једноставно морају тачно дефинисати, као наша веровања о томе шта је добро или лоше, корисно или штетно, односно у којој мери је нешто допустиво или недопустиво, пожељно или непожељно. На овај начин се може и мора рефлектовати морална димензија која представља неку врсту етичког светионика.

Под безбедносном културом може се подразумевати безбедносна активност која изражава спремност деловања и понашања у складу са стеченим знањима и вештинама, као и у складу са прихваћеним вредносним ставовима. Огледа се у препознавању опасности, реаговању на њих избегавањем опасности, отклањањем опасности или упућивањем на оне субјекте који ће професионално реаговати и сачувати угрожене вредности. Према мишљењу Љубомира Стајића, безбедносна култура представља скуп усвојених ставова, знања, вештина и правила из области безбедности, испољених као понашање и процес, о

³ Жељко Бјелајац, Милован Јовановић, „Поједини аспекти безбедносне културе на интернету“, *Култура полиса*, год. X (2013), бр. 21, стр. 101.

потреби, начинима и средствима заштите личних, друштвених и међународних вредности од свих извора, облика и носилаца угрожавања, без обзира на место или време њиховог испољавања. Безбедносна култура има своје унутрашње и спољашње манифестације. Унутрашње се односе на промишљање безбедности, а спољашње на понашање у безбедности, као и на однос и приступ безбедности, под чим се пре свега мисли на спремност и способност да се, било материјално било духовно, одговори на изазове и претње.⁴ Безбедносна култура је у тесној вези са нашим васпитањем, вредностима и вредносним системима које подржавамо.

Васпитање је трајан процес усвајања и усавршавања сензомоторних, интелектуалних, емоционалних, моралних и духовних способности детета, али и одраслог човека. Васпитање представља облик социјализације, што значи да се васпитањем детета или одраслог човека уобличава понашање тако да буде прихватљиво у друштвеној средини. Васпитање може бити физичко (учење и усавршавање сензомоторних особина и покрета тела, спортско васпитање), интелектуално (стицање знања из области науке, уметности, књижевности итд.), морално (стицање знања о томе шта је добро, а шта је лоше), естетско (стицање знања о томе шта је лепо, а шта није), религијско (стицање знања о вери, Богу, верским обичајима и традицији), безбедносно (стицање знања о безбедном понашању, заштити од претњи и угрожавања, избегавању и решавању сукоба итд.). С друге стране, вредности представљају наше идеје о томе шта је добро и исправно. Управо због тога вредности садрже моралну димензију. Људи имају различите вредности, јер су одрасли у различитим околностима, што одражава њихов субјективни карактер.

Глобализација и организовани криминал

Глобализација је умножила прекограничне везе и учесталост повезивања у економији, политици и култури. Било је неизбежно да и криминална удружења следе тај пут. У исто време, криминалци су се показали вешти у коришћењу слабости регулативе. Национализам, страхови од губитка суверенитета и одсуство јасних међународних правила и механизма за њихову примену довели су нас у ситуацију у којој преступници космополите веома лако избегавају мреже локалних контролора. Многе владе су огласиле да стрепе због опасности које са собом носи глобални „организовани криминал”. Многи у САД-у и Европској унији сматрају да је такав криминал озбиљна претња безбедности на нивоу појединих држава и на нивоу међународне заједнице.⁵

---

⁴ Светлана Станаревић, Филип Ејдус и остали, „Појмовник безбедносне културе“, *Центар за цивилно-војне односе*, Београд, 2009, стр. 16.

⁵ Nikos Passas, „Prekogranični kriminal i dodirne tačke legalnih i nelegalnih učesnika”, Colloquium Group on Cross-Border Crime: „Feudalizam u novom obličju — Ogledi o klijentelizmu, korupciji, organizovanom kriminalu i pokušajima reforme”, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, Misija u Srbiji & The Organization for Security and Co-operation in Europe Vienna, Austria, Wolf Legal Publishers, Nijmegen, The Netherlands, 2007, p. 121.

Појам и дефинисање организованог криминала

Опште дефиниције организованог криминала су претрпеле обимне развојне промене, и те промене су још увек у току. Прва дефиниција организованог криминала почела се помињати у САД двадесетих година прошлог века, а тек деведесетих година појам корганизованог криминала се успешно преселио и у Европу. Почетне дефиниције организованог криминала су се углавном орјентисале пре свега у односу на починиоце оних кривичних дела која се могу описати као кривичниг дела, била одређена као организовани криминал, било би потребно да група починиоца делује заједно чинећи кривична дела током релативно дугог периода, на тај начин фактички формирајући „криминалну организацију”. До скоро је постајало погрешно, једноставније тумачење да криминал обухвата свако кривично дело почињено на организован начин. Неисправност оваквог приступа је јасна већ на први поглед, јер починиоци често чине и најубочија кривична дела, на пример пљачке, на високо организован начин, а ипак та дела не спадају у домен оганизованог криминала. Наиме, организовани криминал се доводи у везу са кривичним делима извршеним у име или од стране „криминалне организације”, и то га суштински издваја од такозваног „класичног” криминала, јер овај други, без обзира на ниво организованости у самом чињењу кривичног дела и на озбиљност кривичних дела, не мора бити у вези са активностима било какве криминалне организације.

Криминал представљају све оне активности (и пропуштања) које угрожавају у одређеном временском размаку поједина лица или пак добра — у материјалном и моралном смислу, која припадају тим појединцима, разним друштвеним органима и организацијама као и друштву узев у целини, а које су инкриминисане у важећем казнено-правним нормама једне земље, сматрају се и правно третирају као њен криминалитет за то време. Њихови извршиоци се узимају на одређену кривичноправну одговорност и подлежу одговарајућим санкцијама и мерама за њихово извршење.

У *ужем смислу* криминал представљају сва регистрована и санкционирана кривична дела на некој територији у одређеном временском периоду. У *ширем смислу* криминал одређује сва понашања којима су прекршене кривично-правне норме, без обзира на то да ли су виновници познати или не, да ли је према њима покретан кривични поступак и изречене санкције или не.⁶

Организовани криминалитет је веома стара појава. Он постоји у скоро свим земљама и показује тенденцију сталног раста. Предмет је разматрања кривичара, криминолога, као и експерата разних научних дисциплина. Организовани криминал, има изузетну способност да користи повољне услове за своје инфилтрирање у легалне друштвене структуре и да се вешто прилагођава конкретной друштвено-политичкој и економској ситуацији не само унутар једне земље него и на међународном плану. Због своје свеобухватности и раз-

⁶ Mina Zirojević, Dragan Đukanović, Dejan Gajić, „Tradicionalna i savremena shvatanja o kriminalu, organizovanom kriminalu i transnacionalnom organizovanom kriminalu“, u Željko Bjelajac, Mina Zirojević, *Organizovani kriminalitet izazov XXI veka*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2012, str. 12.

личитих видова испољавања, као уосталом и појам тероризма, постоје многе дефиниције, сличне и различите, али ниједна свеобухватна и свеприхваћена. На пример, један од проблема се односи на прецизност садржаја термина *организовани*, који може имати више значења. У том смислу, често се под исти појам сврстава и организована криминална група, организовано криминално удружење или организација, па све до типа класичне мафије.

Кроз историју дефиниција организованог криминалитета се мењала, али је њена суштина остала иста. То је активност криминалних група или организација чији је циљ противзаконито обављање послова, односно организација или мрежа чији је циљ вршење кривичних дела ради стицања користи или моћи.

Резултати бројних теоријских истраживања указују нам на основни проблем који се јавља у дефинисању појма организованог криминалитета, с обзиром на то да неки аутори сматрају да сви облици групног криминалног деловања не представљају и организовани криминалитет. Поборници овог мишљења истичу да је за постојање организованог криминалитета, поред елемената који карактеришу организовано криминално деловање, нужан још један елемент — веза криминалне организације са државом и њеним органима. Сам термин „организовани криминалитет“, историјски се везује за делатност извесног Џонатана Вајлда на почетку XVIII века у Енглеској. Вајлд и његови људи су прво крали ствари, да би их Вајлд касније „проналазио“ и за одговарајућу надокнаду враћао правим власницима.⁷ У случају да се власници нису јавили или да нису имали довољно средстава или једноставно нису хтели да плате, он је све те ствари продавао преко своје мреже, не само у Енглеској, већ и у Француској, Холандији, Белгији. Вајлд је имао заштиту тадашњег енглеског краља Џорџа II и тек када је он умро, Вајлд је обешен 24. маја 1725. године.⁸

Међутим, ако посматрамо историју то ипак није први случај сарадње појединих криминалних организација и државне власти. Не треба заборавити трговину опијумом енглеске круне, где је установљена традиција „чаја у 5“. Наиме, како се Енглеска суочила са многољудним земљама (Кина и Индија) коју није могла да војно потпуно контролише, а које су располагале огромним богатством онда је дошло до „размене“ по којој ће Енглези увозити чај, а за узврат ће се гајити поља опијума који ће се конзумирати у тим земљама. Историја повезивања државе са одговарајућим криминалним структурама моћи је подугачка, али, чини нам се да овде првенствено треба имати у виду ситуацију која је у Европи настала након Колумбовог открића Америке и након открића која је извршио Васко де Гама, када су државе са Пиринејског полуострва, Шпанија и Португалија преузеле примат у морнарици и у богаћењу у односу на остале европске државе, Енглеску, Француску, Холандију. Суочене са пребацивањем центра моћи и богатства на Пиринејско полуострво, ове три државе су се нашле у својеврсној дилеми, да ли да крену у отворени рат против Шпа-

---

⁷ Јован Ђирић „Држава и организовани криминалитет“, *Социолошки преглед*“, бр. 3/2005, стр. 265 – 290.

⁸ Борђе Игњтовић, *Организовани криминалитет*, други део, - Београд 1998. стр. 13.

није и Португалије, или да мање ризичним и закулисним методама, уз помоћ „својих“ пирата и гусара које су некад отворено, а некад прикривено подржавале, пљачку великих товара блага који су путовали из Латинске Америке у Билбао и Лисабон. То је најпре подржавала Француска, која је гусарима и пиратима тога доба, пружала подршку и уточиште, пошто је у томе видела не само респектибилан извор богатства, већ и значајну могућност неутрализације економске и војне моћи Шпаније и Португалије.⁹ Енглеска и Холандија су убрзо следиле пример Француске, па су тако извесни сер Ричард Хокинс и сер Френсис Дрејк добили званично одобрење – дозволу од британских власти да у британским колонијама организују гусарске посаде које су имале за задатак да нападају шпанске и португалске бродове и да их пљачкају.¹⁰ Гусарство и пиратерија су били прописани као кривично дело за које је била предвиђена смртна казна, али су неким гусарима и пиратима биле издане (полу)званичне дозволе, „лиценце“ да се баве овом делатношћу, која је била од користи и самим гусарима и пиратима, али и државама које су иза њих стајале. Забележено је да је са само једног путовања – пљачкања које је био организовао Дрејк уз помоћ и француских пирата у периоду 1572-1573. године, (када је било опљачкано главно стовариште злата и сребра Шпанаца у Јужној Америци) било прикупљено толико злата и сребра да су се финансирали сви 7-годишњи издаци британске владе.¹¹

⁹ О томе на пример пише и Robert Ritchie, *Captain Kidd and the War Against the Pirates*, Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1986. pp. 42-45.

¹⁰ И један и други организатор ових гусарских пљачки шпанско-португалских конвоја добили су накнадно титулу «сер», те данас њихови могући потомци, сигурно уживају углед старих и нада све поштованих аристократских породица. У том смислу се ми морамо позвати и на речи једног америчког истраживача друштвених појава, по вокацији психијатра, Томаса Саса, који је говорио да ако човек украде 5 долара онда он бива проглашен за лопова и највероватније ће завршити у затвору, док ако украде милион долара, он ће уживати сав могући друштвени углед цењеног бизнисмена и успешног финансијера. (Видети у књизи: Thomas Szasz, *Ideologija i ludilo – članci o psihijatrijskog dehumanizaciji čoveka*, (prevod), Zagreb 1980, стр. 101-102) Остаје само једно крајње цинично питање да ли можда неко од тих тако угледних и поштованих Хокинсових и Дрејкових могућих потомака данас има неког и коликог утицаја има на политичка догађања у савременом свету, политичка догађања у чијој позадини се, као и тада, тако и данас налазе исте или сасвим сличне методе организованог криминала, методе уцена, претњи, рекета и сл. Не без разлога, Чомски зато и истиче да су методи америчког империјализма, методи претњи, одмазде и агресије према нарочито малим државама и народима, у основи методи једног мафијашког боса, који, подмећући на пример бомбу у радњу једног непослушног ситног привредника – занатлије који се налази у рејону под његовом контролом, у ствари свима другима мора показати и доказати да се право и закон јачега морају беспоговорно поштовати. (Ноам Чомски, *Шта то у ствари хоће Америка*, (превод), Београд 1995. стр. 28-29)

¹¹ О томе видети у једном тексту Вилијема Чемблиса (William Chambliss, *State-Organized Crime*, доступно на интернет адреси www.memresearch.org/econ/state-organized_crime) С друге стране треба рећи и то да ни шпански и португалски конквистадори, освајачи латино-америчких простора, нису ни у ком случају били милосрдни и невини, односно «имуни» од коришћења (организовано)криминалних метода за остварење својих основних империјалних циљева. Погром, пљачка и невиђени геноцид над староседеоцима Латинске Америке, био је нешто што је карактерисало шпанско-португалско освајање ових «новооткривених» простора. (Видети о томе код Љубомира Палигорића, *Историја Латинске Америке*, Београд 2003) У основи би се заиста могло рећи да сваки државни империјализам који осваја и колонизује друге земље, територије и народе и није

Анализом садржаја криминолошке и кривичноправне научне и стручне литературе која је била доступна, може се закључити да не постоје идентични ставови међу ауторима о нужности постојања везе криминалне организације са државом и њеним ауторима, као битног елемента организованог криминалитета, мада већина аутора сматра да организовани криминалитет укључује везаност за деловање у оквиру јавних институција и повезаност са органима власти.

Може се рећи да при дефинисању организованог криминала постоји толико различитих дефиниција и приступа колико и аутора који се њиме баве. Већина докумената о истраживању организованог криминала базирана је само на емпиријским проучавањима, а резултат тога су дескриптивне дефиниције појаве, орјентисане на посматрање појединих појавних облика. Многе проблеме изазива мешање појмова традиционални криминалитет, професионални и криминалитет белог оковратника са организованим криминалитетом, као и појмови организоване криминалне групе, криминалне организације и мафија као суштински субјективитет криминалитета.

Иако су у многим земљама чињени покушаји дефинисања организованог криминала, за сада, у стручној и научној литератури и пракси не постоји јединствено прихваћена дефиниција.

Основне делатности организованог криминалитета

Трговина дрогама

Познато је да су људи више хиљада година на појединим континентима користили неке врсте биљака са наркотичним својствима као лек, али су их такође употребљавали и приликом одређених религиозних церемонија. Опојне дроге су првобитно имале намену искључиво у медицинске сврхе, нарочито као средство за ублажавање болова. У старом Риму постојала је изрека:

“*Sedare Dolorem, divinum opus est*” (Ублажити бол, божанско је дело).¹²

Упоредо са развојем цивилизације, дошло је до неконтролисане употребе опојних дрога, која је током времена ескалирала попримивши велике размере, што је за последицу имало разарање човекове личности у њеном психофизичком склопу. Дакле, како су последице употребе опојних дрога катастрофалне не само за човека као појединца него и за човечанство у целости, њихова производња, промет, ширење и злоупотреба, стављени су под контролу међународне заједнице, а самим тим и надлежних органа и институција сваке државе посебно.

битно различит од основних метода којима се служи организовани криминал, те ово гусарско пљачкање шпанско-португалских конвоја организовано од стране Енглеза, Холанђана и Француза и није ништа другачије од онога што данас називамо унутар, или међу-мафијашки обрачун у борби за територију на којој ће се бити апсолутни господар и врховни (мафијашки) «бос».

¹² Жељко Бјелајац, *Организовани криминалитет – Империја зла*, Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад, 2013, стр. 161.

Најуопштеније гледано, опојне дроге су природне и синтетичке супстанце сложених органских једињења које имају особину да на човека делују тако што изазивају код њега посебна психичка и физичка стања. Особа која узима наркотичка средства осећа раздраганост пијанство, омамљеност, изузетну храброст и халуцинације, као и осећај појачане интелигенције и сексуалне моћи.

Опојне дроге које се најчешће стављају у промет су кодеин, марихуана, кокаин, опијум, морфин, хероин, хашиш.

Не треба напомињати колика је повезаност глобализације и трговине дрогама. Наиме, због трговинске, транспортне, медијске и културолошке повезаности дрога је постала лако доступна и добро рекламирана. Око 230 милиона људи, или 5% популације светског одраслог становништва, процењује се да су користили незакониту дрогу најмање једном у 2010. години. Проблем зависности од дрога има 27 милиона људи, што је 0,6% популације светског одраслог становништва. Широм света, трендови незаконите употребе дрога су генерално стабилни, иако се и даље бележи раст у неколико земаља у развоју. Хероин, кокаин и друге дроге убијају око 0,2 милиона људи сваке године, при том, зарајају породице и доводе у беду на хиљаде других људи. Нелегалне дроге подривају економски и друштвени развој и доприносе порасту криминала, нестабилности, и ширењу ХИВ-а. Глобална производња опијума је износила 7.000 тона у 2011. години, а то је за петину мање, него на врхунцу 2007.године, али се бележи повећање у односу на ниски ниво који је забележен 2010. године, када је биљна болест уништила готово половину опијума, жетве у Авганистану, који наставља да буде највећи произвођач у свету. Укупна површина коке жбунасте култивације у свету, пала је за 18%, између 2007.године и 2010.године, и 33% од 2000. године. Настојања да се смањи узгој и производња основних дрога на биљној бази, усложени су компезовањем пораста нивоа производње синтетичких дрога, укључујући и значајно повећање у производњи и потрошњи психоактивних супстанци које нису под међународном контролом. Иако државе чланице УН-а, треба да буду похваљене за свој напоран рад у суочавању са проблемом дрога, често подаци које презентира УНОДЦ-а, указују на размере ових изазова.¹³

Не треба подсећати да трговина опојним дрогама, као један од појавних облика организованог криминала, подстиче и продукује општу кризу у друштву, дестабилизујући у великој мери његове развојне капацитете. Последице ових активности су много шире и озбиљније него што се на први поглед чини, па је постало јасно да се репресивним методама у овој области може мало постићи, односно да се приоритет мора пружити превентивним активностима, преваходно едукативним. Систем едукације је веома битан и то на три нивоу: едукација кроз система здравства, едукација у оквиру система образовања (формално образовање) и едукација свих других учесника у сузбијању злоупотребе опојних дрога. У савременим условима живота деца различитих узраста су изложена различитим злоупотребама у области производње и промета опојних дрога. Психологија детета је врло деликатна, па се у процесу сузбијања

¹³ Ибид. стр. 163.

трговине опојним дрогама нарочита пажња мора обратити на едукацију припадника државних органа која делују у области сузбијања ове врсте криминала, затим родитеља, али и саме деце.¹⁴

Трговина људима и проституција

Трговина људима и проституција су веома комплексни феномени, са бројним узроцима који могу предочити реалну представу о величини и сложености, дубоко укореееног готово у свим сферама живота и рада савременог човека. На раст и вртоглави развој ових негативних појава у великој мери утицала је глобализација. Наиме, интернет је довео до веће потражње, сиромашење једног дела света довело је до повећања „понуде“, а поремећај вредности, недостатак образовања, правилне едукације и безбедносне политике доводе до правог бума у броју трговине људима.

Проституција као облик девијантног понашања, присутна је током читаве историје људског друштва. Она заправо представља историјску категорију, која је наравно у својој еволуцији мењала облике изражавања, усклађујући их са класним карактером друштва. Проституција се сматра „најстаријим занатом“ и служила је обично као последње средство очајних жена и девојака, које су врло често несмотрено упадале у зачарани круг индустрије секса, јер им је то наводно био једини избор за унапређење материјалног положаја, побољшања статуса, те добијања шанси за брзом и лаком зарадом. Та упечатљива и уопштена карактерна црта, доводила их је у заједничку, мрачну позицију, на ивицама друштва.

Порекло термина проституција изведено је од латинске речи „*prostitutio*“, што би се могло превести као блуд или „*prostitutus*“, што значи изложити, показати.

Конвенција УН-а, којом се предвиђа елиминација свих облика сексуалне експлоатације, проституцију одређује као, коришћење женског тела као робе која се продаје, мења (не искључиво за новац), а укључује повремену проституцију, уличну проституцију, проституцију санкционисану у друштвено-културној пракси, порнографију, секс туризам и тржиште невестама преко поште.

Када анализирамо ову тему морамо и да поменемо главне узроке трговине људима: сиромаштво, незапосленост, миграциони чиниоци, степен хуманог развоја, управљања и владавине права, неједнакост полова, дискриминације на тржишту рада, милитаризација региона, организовани криминал, насиље у породице, недостатак образовања и информисања, породични миље, ендегени фактори, корупција, економске и социјалне разлике између и унутар земаља.¹⁵

---

¹⁴ Bjelajac Željko, Matijašević Jelena, Počuča Milan, „Značaj edukacije mladih o zloupotrebama opojnih droga“, Педагошка стварност, 2012, vol. 58, br. 3, str. 401-414.

¹⁵ Ибид. стр. 181.

Док се истраживања и процене мимоилазе, услед отежане статистике, због особености овог дела, односно његове мобилности и инвентивности, претпоставља се да се на годишњем нивоу „тргује” са преко пет милиона људских бића. Центар УН-а за спречавање међународног криминала процењује, да је годишњи глобални промет који се остварује од овог облика криминала, готово конкурентан са прометом оствареним од трговине наркотицима.

Трговина људима је дуже време поистовећивана са кривичним делима проституције и кријумчарења људи, што рефлектује тежак и бруталан карактер ове појаве, па су напори у њеном сузбијању ишли у погрешном правцу, због поступка препознавања и санкционисања дела. При том, облици експлоатације могу имати широк дијапазон, од сексуалне експлоатације, експлоатације радне снаге, поробљавања као радника у домаћинству, укључивања у криминал, „донације органа”, присилне војне службе, уговорених бракова, итд.

Трговина људима зарад одстрањивања органа

У последње време, облик трговине људима, зарад одстрањивања органа, као најмрачнија и најбизарнија појава модерног доба, добија на значају и пажњи међународне јавности, која се суочава са чињеницом да црно тржиште трговине људским органима, никада није било развијеније. Цене „делова” тела се разликују од региона до региона, а негде достижу цену која намеће фрапантну аналогију, да човек више вреди мртав него жив.¹⁶

Трговина оружјем

Трговина оружјем спада у традиционалне форме класичног облика криминалног бизниса организованог криминала. Поред легалног облика трговине оружјем постоји и илегална трговина оружјем, посебно ватреним, којим се снабдевају паравојне формације, терористичке организације и друге криминалне организације. У пракси су позната три начина трговине оружјем: легална и отворена трговина са другим земљама по утврђеним правилима и процедурама; тајна и нелегална трговина са другим државама преко треће државе и тајно снабдевање недржавних субјеката преко посредника на црном тржишту.

Трговина оружјем се као посао који доноси изузетно високе профите убрзано развија након Другог светског рата, оснивањем великог броја фабрика за производњу оружја и војне опреме. Сједињене Америчке Државе су највећи светски извозник наоружања. С обзиром да су једина земља која се привредно развијала током другог светског рата, омогућено им је да и после рата постану доминантна трговинска сила у свету. Период „хладног рата” условио је наставак динамичног развоја војноиндустријског комплекса (субјект који производи и извози оружје) те земље. У том периоду, покушај Совјетског Савеза да држи корак са Америком у војној спремности и снази, коштао их је скоро половину бруто националног производа. Изнети податак је довољан показатељ ко је и зашто морао да изгуби ту неравноправну трку.

¹⁶ Жељко Бјелајац, *Организовани криминалитет – Империја зла*, Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад, 2013, стр. 161.

Фалсификовање и стављање у оптицај лажног новца

У вези са појмовним одређењем новца, у стручној литератури и у енциклопедијама, можемо наћи да је то „специфична роба коју је развитак робне производње и размене издвојио из осталог робног света да монополски врши улогу општег еквивалента. На тај начин новац представља прометну вредност која је апстрактан израз целокупног богатства друштвене заједнице, а уједно служи и као универзално средство за међусобно упоређивање и размењивање свих производа људског рада.” Дакле, новац је економско добро које једном речју служи у размени материјалних добара и услуга између учесника у робном промету. Настанак новца везује се за објективну потребу ефикаснијег функционисања робне производње.

Наравно, како је ризик велики, учиниоци овог кривичног дела се труде да максимизују профит, тако да је „боље“ фалсификовати валуту која се може „утопити“ у више земаља и чија вредност ће бити адекватна ризику. Олакшавање платног промета, интернет плаћање и остала добра глобализације доводе до лакшег „сакривања“ и убацивања фалсификованог новца у систем.¹⁷

Илегална трговина радиоактивним и другим опасним материјама

Једна од највећих претњи међународној безбедности јесте опасност да организоване криминалне групе, злочинци, терористи, дођу у посед нуклеарних материјала. Стога је један од најважнијих циљева, поред нуклеарног наоружања, стопирања нуклеарног ширења и мирољубивог коришћења нуклеарне енергије, и решавање питања нуклеарне безбедности.¹⁸ То мора бити заједнички циљ, јер ојачање нуклеарне безбедности уједно и смањује претњу од нуклеарног тероризма, што подразумева одговорне акције на националном плану и одрживу и ефикасну међународну сарадњу. Наиме, несигурни нуклеарни материјали, високо обогаћени уранијум и плутон захтевају посебне мере предострожности, као начин спречавања и одговора на случајеве кријумчарења.¹⁹

У бившим совјетским републикама од распада СССР полиција је 21 пут спречила крађу обогаћеног уранијума. У сваком од тих случајева нико није пријавио његов нестанак, а зна се да само у Русији има 700 тона високообогаченог уранијума у више стотина објеката. Забрињавајући случајеви шверца уранијума или плутонијума, који се с времена на време открију у источној Европи, потврђују сумње стручњака о постојању црног тржишта нуклеарних материјала.

---

¹⁷ Ибид. стр. 239.

¹⁸ За више о овој теми: Mina Zirojević Fatić, “Nuclear Terrorism and Bioterrorism: Environmental Implication”, у Jouni Jarvinen and Emma Hakala, *Energy Security and Environment in the Western Balkans*, 2012, стр. 86-96.

¹⁹ Жељко Бјелајац, *Организовани криминалитет – Империја зла*, Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад, 2013. стр. 252.

Кријумчарење и илегална трговина културним добрима

Илегална трговина културним добрима, сигурно је једна од највећих и најизазовнијих криминалних делатности са којима се суочавамо у данашње време.

Ова криминална активност је међународног карактера, а глобални промет који се остварује од ове делатности, према неким проценама износи око 6 милијарди америчких долара, што ову врсту криминала ставља на треће место профитабилних криминалних активности, одмах после трговине дрогом и оружјем. Већи део од наведеног износа одлази на финансирање међународног организованог криминала и тероризма.

Заправо, вредност трговине културним добрима, веома је тешко квантификовати, упркос обиму овог злочина. То је утолико је теже, због високог степена тајности ове криминалне делатности и мешања законских са нелегалним токовима, што омогућава да се тешко детектује разлика између легалне и нелегалне трговине.

Атрактивности ове криминалне делатности доприносе уносна тржишта за трговину културним добрима, која доносе велики извор зараде за организоване криминалне групе, које делују преко оба канала, легалним (аукције и продаје преко интернета) и нелегалним (подземна нелегална тржишта).

Крађе, кријумчарења и кривотворења уметнина

Упркос инструментима који постоје за борбу против илегалне трговине културним добрима, она остаје велики проблем. Нажалост, у многим земљама, постоје уверљиви извори који говоре у прилог томе да се настављају распрострањене крађе и кријумчарења уметнина, често од стране организованих криминалних мрежа које имају јасно постављену хијерархијску структуру, чији је једини и искључиви циљ да финансијски профитирају од крађе уметнина. Мотивација ових криминалних група не респектује историјски контекст предмета и способност да се групише знање о прошлости и изгради разумевање наше колективне историје, која има немерљив утицај на културне идентитете не само изворних земаља, већ и за човечанство у целини. Олакшање криминалним групама у незаконитој трговини антиквитетима, чини и околност што не постоји јасна разлика између легалног и нелегалног тржишта антиквитета, јер легални актери често учествују у разним нелегалним трансакцијама у овом домену. То надаље замагљује и идентификацију самих криминалних група, које могу имати различите нивое структуре и организованости, али и различите мотивације, у распону од профита, до идеологија и неуроza.

Развитак модерне технологије, такође је допринео експанзији илегалне трговине културним добрима. Напредак у саобраћајној инфраструктури омогућио је криминалцима лакше и брже кретање и достављање робе до жељене дестинације.²⁰

²⁰ Ибид. стр. 265.

Интернет као глобална мрежа, повезујући људе, истовремено је постао и глобална трговачка мрежа, дајући могућност људима да купују робу практично више преко веб – аукцијих сајтова него кроз физичке мреже. Пораст илегалне продаје културних добара, додатно компликује чињеница да огромна већина власника не пријави крађу уметнина.

Сајбер криминал и интернет педофилија

Крајем 20. века, интернет је наметнуо глобалну промену у начину и брзини комуникација. Са сигурношћу се може истаћи, да је за две деценије постојања, дакле у прилично кратком временском периоду, интернет унео драстичан утицај на квалитет живота „обичног човека”. Тај утицај је извршен на сва поља нашег животног окружења и видљив је у свим сферама друштвеног живота. Изузимајући уобичајену и неизбежну употребу у оквиру пословних комуникација, савремени човек данас користи интернет и као средство за завршавање свакодневних обавеза. Захваљујући широком опсегу могућности помоћу интернета можете нпр., резервисати карте за авион, позориште, куповати и продавати разну робу, вршити услуге, гледати ТВ, подешавати клима уређај, комуницирати и обављати многе друге послове које диктира животни и радни темпо модерног човека. Стога не чуди преовлађујуће мишљење, да је на планетарном нивоу зависност од интернета из дана у дан све већа и већа.²¹

Одговор на све израженију преокупацију младих друштвеним интернетским мрежама (Фејсбук, Твитер, четовање..) траже социолози, психолози, педагози и разни други стручњаци. Њихова запажања доносе прилично помешана осећања.²²

С једне стране, евидентно је да нове технологије људима доносе значајне погодности и бројне изазове на које се може и мора одговорити креативном интелигенцијом, с друге стране интернет са собом носи бројне опасности, којима су нарочито изложени млади људи. Наиме, велики проценат младих људи опијен интернетом успоставља такве облике комуникација које не доприносе унапређењу хуманости него повећању осећања дезоријентације и самоће, што доводи напослетку до равнодушности према стварном животу. У том контексту, због нових технологија и бољитка које оне доносе, постоји оправдана неизвесност и страх од конфликта у коме се могу наћи подложни појединци, где би могло постати немогуће разликовати истину од заблуде, односно могло би доћи до мешања стварног света и виртуелне стварности.

Поред ових општих особености и запажања која одликују знатне контрадикторности, негативне стране употребе интернета попримају озбиљне конотације. Наиме, научно-технолошки развитак, упоредо са тим што је покренуо снаге које интегришу нашу планету, у циљу квалитетнијег живота њених становника, омогућио је претпоставке онима који желе да искористе одређене иновације у сврху вршења криминалних делатности. Позитивне и корисне

---

²¹ Мина Зиројевић, „Zloupotreba interneta u svrhe terorizma“, *Međunarodna politika*, Vol. LXIII, br. 3, 2011, str. 417–448.

²² Жељко Бјелајац, *Организовани криминалитет – Империја зла*, Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад, 2013. стр. 283.

новине савремених информационих и компјутерских технологија, донели су и низ проблема везаних за појаву и експанзију различитих облика и форми испољавања компјутерског криминалитета. Нове форме вредности, концентрација података, нове методе и технике деловања у другачијем амбијенту, те сужавање временске скале деловања, укидање лимита на просторна ограничења деловања, уз динамичност, покретљивост, инвентивност и стабилност ризика, јесу одреднице у које се уклапају и којима се руководе појединци и криминалне организације склоне различитим видовима злоупотреба.

Иако је данас немогућ живот и функционисање друштва у целини без употребе рачунара и савремене информатичке технологије, сазрела је свест да се ова корисна и потребна средства могу користити за недопуштене, противправне циљеве, у првом реду за прибављање противправне имовинске користи за неко лице или за наношење штете другима.²³

Појавни облици компјутерског криминалитета могу бити многобројни, али углавном се могу груписати на четири облика, а то су: крађа услуга; информацијски криминалитет; имовински и неимовински криминалитет. Област компјутерског криминалитета, односно различите видове злоупотреба и недозвољених радњи, теорија кривичног права прати, обрађује и разврстава, као дела која се односе на: компјутерске преваре, крађе добара, фалсификовање података и докумената, финансијске крађе, преваре и злоупотребе, хакерисање, крађе времена, вандализам, компјутерске шпијунаже и саботаже.

Интернет педофилија јесте посебно специфичан вид компјутерског криминалитета, јер педофили све више лутају електронским мрежама и траже жртве. Оне су најалост деца, најосетљивији и најрањивији део људске популације. Стога се са правом у последње време, дискутује о распрострањености педофилије на интернету, укључивши и то, да ли таква дела улазе у категорију организованог криминала, јер се по правилу ретко завршавају на појединачним случајевима. Интернет је заправо постао ново „игралиште” доступније педофилима, где су деца перманентно изложена непримереним сексуалним садржајима и узнемиравајућим и непријатељским порукама, што разорно утиче на њихов телесни и ментални склоп, односно психо-физички развој, што може бити опредељујуће за њихов будући биопсихолошки статус.²⁴

Интернет је дефинистички сада постао глобални и главни комуникацијски медиј. Ипак, његова свеprisутност носи и опасност поготово за млађе кориснике. Пораст корисника социјалних мрежа (углавном млађе популације) је знатно утицао да се и број „интернет предатора“ (педофили, трговци људима) повећа. Тиме се намеће веома важна тема у области интернет безбедности а то је едукација и заштита деце и младих на интернету.²⁵

²³ Жељко Бјелажак, Јелена Матијашевић, Душко Димитријевић, „Значај успостављања међународних стандарда у сузбијању високотехнолошког криминала”, *Међународна политика*, бр 1146, Април–Јун 2012, Београд, стр. 66–85.

²⁴ Željko Bjelajac, “Cyber Crime and Internet Pedophilia”, *Western Balkans From Stabilization to Integration*, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2011, pp.437–456.

²⁵ Bjelajac Željko, Matijašević Jelena, Počuča Milan, „Значај едукације младих о злоупотребима на интернету”, *Pedagoška stvarnost*, 2012, vol. 58, br. 2, str. 207-220.

Прање новца

Прање новца је релативно нов феномен, међутим као криминална делатност представља једно од најраспрострањенијих кривичних дела у глобалним размерама. Овај феномен производи низ немерљивих негативних утицаја и има широк спектар повратних ефеката, како на економске и политичке, тако и на социјалне структуре сваке земље. Особеност овог кривичног дела састоји се у његовој разноликости начина извођења, софистицираности, степену организације, те напослетку међународном карактеру, што га чини посебно комплексним кривичним делом. Истовремено познато је да се највећи број кривичних дела са елементима организованог криминала извршава управо и искључиво са мотивом стицања имовинске користи, као основним мотивом, при чему је прање новца дериватан облик криминалитета, односно пратеће кривично дело, код којег мере превенције и поступци откривања захтевају посебну оспособљеност, стручност, преданост, организованост и координацију органа који се баве његовим сузбијањем. Све то ово дело чини једним од најопаснијих и најперфиднијих кривичних дела данашњице, које са становишта правне науке по мишљењу појединих аналитичара, има одређене елементе контроверзности.²⁶ Лаици, међутим на изговор овог термина, обично имају неке друге асоцијације.

Корупција

Израз корупција (*lat. corruptio*) је већ у доба старих Римљана описивао моралну исквареност и подмитљивост. Откако постоји државно организовање људске заједнице, корупција се јавља као прикривена појава, чије се размере не могу прецизно измерити и није је могуће у потпуности искоренити. Потреба прецизирања појма корупције у социолошким, правним, политолошким и економским истраживањима, а последично и у политичкој синтакси, довела је до еволуције дефиниције корупције. Данас појам корупције обухвата знатно шири спектар корупцијских дела од традиционално укорењеног примања и давања мита.²⁷

Корупција је феномен, који је перманентно присутан, и који са својим импликацијама прожима и потреса целокупне друштвене системе, како на микро, тако и на макро плану. Она представља најперфиднији и најкомплекснији вид организованог криминалитета и као таква доприноси његовој прогресији и укорењивању у институције система, па се с правом може истаћи да корупција представља „рак-рану” сваког друштва. Појам корупције не подразумева, како се то обично мисли, давање поклона и новчаница у плавим ковертама и не представља искључиво незаконито понашање, већ деградира моралне норме, промовишући изопаченост, поквареност, непоштење, непотизам и слично девијантно понашање.

---

²⁶ Жељко Бјелајац, Милован Јовановић, „Специфичности феномена прања новца”, *Мегатренд ревија*, Вол. 9, Но 3, Београд, 2012, стр. 83–99.

²⁷ Gerald E. Caiden, “Towards a General Theory of Official Corruption”, *Asian Journal of Public Administration*, Vol. 10, No. 3, University of Hong Kong, 1998, pp. 5–16.

Закључак

Глобализација је појам који се углавном користи за описивање промена у друштвима, култури и светској економији које доводе до драматичног пораста међународне размене (у трговини, култури, људима, идејама и сл.). Ова размена је у многомечему позитивна, али као и код сваке глобалне појаве, постоје и негативне последице. Ове последице највише погађају децу и младе и то како због њиховог посебног места у систему заштите тако и због њихове наивности и безбедносне некултуре. Наиме, млади имају проблеме које не могу увек да препознају и објасне, сусрећу се са појавама без претходне психолошке заштите, проблем углавном не могу сами да реше и/или не знају коме да се обрате за помоћ. Безбедносна некултура претпоставља да њихово сагледавање и вредносно квалификовање појава које претстављају претњу није уобличено. Наиме, веома често се сусрећемо са појавом да деца немају адекватно развијене вредносне стандарде који ће им бити „брана“ од оваквих опасности.

Опасности на које посебно треба обратити пажњу и које се могу смањити адекватнијим приступом подизања безбедносне културе на виши ново су употреба опојних дрога, проституција, трговина људима, злоупотреба интернета.

Наиме, глобализацијим, као што смо раније објаснили, дошло је до неконтролисане употребе опојних дрога, која је током времена ескалирала попријимивши велике размере. Трговина опојним дрогама, као један од појавних облика организованог криминала, подстиче и продукује општу кризу у друштву, дестабилизујући у великој мери његове развојне капацитете. Последице ових активности су много шире и озбиљније него што се на први поглед чини, па је постало јасно да се репресивним методама у овој области може мало постићи, односно да се приоритет мора пружити превентивним активностима, преваходно едукативним. Систем едукације је веома битан и то на три нивоу: едукација кроз систем здравства, едукација у оквиру система образовања (формално образовање) и едукација свих других учесника у сузбијању злоупотребе опојних дрога. У савременим условима живота деца различитих узраста су изложена различитим злоупотребама у области производње и промета опојних дрога. Психологија детета је врло деликатна, па се у процесу сузбијања трговине опојним дрогама нарочита пажња мора обратити на едукацију припадника државних органа која делују у области сузбијања ове врсте криминала, затим родитеља, али и саме деце.

Бројне су опасности и којима је млада популација корисника интернета свакодневно изложена. Последњих година дошло је и до експанзивног развоја социјалних мрежа на Интернету. Оне данас представљају садржаје који су веома популарни међу корисницима Интернета, а њихов утицај на младе је највећи. Млади су најугроженија циљна група већине појавних облика злоупотреба Интернета. Овакве околности су нарочито погодиле настајању, развоју и ширењу дечије порнографије. Упоредо са развојем Интернета, значајно је олакшана производња, али и дистрибуција порнографских садржаја са децом.

Врло важна тема у области интернет безбедности јесте заштита деце и младих на интернету. Едукација и упозорења на нивоу родитеља играју можда најважнију улогу у превенцији и решавању овог проблема. Адекватна безбедносна култура свих корисника, а нарочито младих, императив је савременог друштва.

Неопходно је да се „безбедносна култура“ као обавезан предмет уведе у основне и средње школе. Због адекватнијег коришћења средстава, овај предмет не мора да има оцене нити да буде присутан целе године. Ова „животна обука“ мора да буде упечатљива са пуно слика из праксе, како би деца сазнала колико је сву страхоту дроге, алкохола, пушења, неопрезности у саобраћају. Сведоци смо тренда да се државе боре против ових опасности разним плакатима или рекламама, али мислимо да се на овај начин не постиже адекватан резултат. Наиме, огроман број реклама које обећавају бољи живот у иностранству за „конобарице, особе за чување деце, манекенке“ су много примамљивије од неких апстрактних упозорења. Морамо се сложити да ће младима много више користити „положен испит“ из безбедносне културе него неки од огромног броја предмета које на пола слушају или не могу да примене у животу. Млади треба да постану активнији, са већим опсегом знања, разумевања и могућности да се суоче са проблемима, као и да негују оан понашања која ће значајно подићи њихов ниво безбедносне културе.

Литература:

1. Bjelajac Željko, Matijašević Jelena, Počuča Milan, „Značaj edukacije mladih o zloupotrebama na Internetu“, *Pedagoška stvarnost*, 2012, vol. 58, br. 2
2. Bjelajac, Željko, “Cyber Crime and Internet Pedophilia”, *Western Balkans From Stabilization to Integration*, Institute of International Politics and Economics, Belgrade, 2011
3. Caiden, Gerald E. “Towards a General Theory of Official Corruption”, *Asian Journal of Public Administration*, Vol. 10, No. 3, University of Hong Kong, 1998
4. Chambliss, William, *State-Organized Crime*, dostupno na internet adresi www.memresearch.org/econ/state-organized_crime.
5. Na dlanu, internet strana <http://www.nadlanu.com/pocetna/info/svet/STRAVICNO-Pogledajte-kako-GMO-razara-Argentinu-a-218664.293.html>. 12/12/2013/.
6. Passas, Nikos „Prekogranični kriminal i dodirne tačke legalnih i nelegalnih učesnika”, Colloquium Group on Cross-Border Crime: „Feudalizam u novom obličju — Ogledi o klijentelizmu, korupciji, organizovanom kriminalu i pokušajima reforme”, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju, Misija u Srbiji & The Organization for Security and Co-operation in Europe Vienna, Austria, Wolf Legal Publishers, Nijmegen, The Netherlands, 2007.
7. Ritchie, Robert, *Captain Kidd and the War Against the Pirates*, Cambridge, Harvard University Press, USA, 1986.
8. Szasz, Thomas, *Ideologija i ludilo – članci o psihijatrijskog dehumanizaciji čoveka*, (prevod), Zagreb, 1980.
9. Zirojević Fatić, Mina, “Nuclear Terrorism and Bioterrorism: Environmental Implications”, u Jouni Jarvinen and Emma Hakala, *Energy Security and Environment in the Western Balkans*, 2012

10. Zirojević, Mina „Zloupotreba interneta u svrhe terorizma“, Međunarodna politika, Vol. LXIII
11. Zirojević, Mina, Đukanović, Dragan, Gajić, Dejan, „Tradicionalna i savremena shvatanja o kriminalu, organizovanom kriminalu i transnacionalnom organizovanom kriminalu“, u Bjelajac, Željko, Zirojević, Mina, *Organizovani kriminalitet izazov XXI veka*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2012
12. Željko, Bjelajac, Matijašević Jelena, Počuča, Milan, „Značaj edukacije mladih o zlupotrebama opojnih droga“, Pedagoška stvarnost, 2012
13. Bjelajac, Željko Jovanović, Milovan, „Pojedini aspekti bezbednosne kulture na internetu“, *Kultura polisa*, god. X (2013), br. 21.
14. Bjelajac, Željko, Jovanović, Milovan, „Specifičnosti fenomena pranja novca“, *Megatrend revija*, Vol. 9, No 3, Beograd, 2012
15. Bjelajac, Željko, Matijašević, Jelena, Dimitrijević, Duško, „Značaj uspostavljanja međunarodnih standarda u suzbijanju visokotehnološkog kriminala“, *Međunarodna politika*, br 1146, April–Jun 2012, Beograd
16. Bjelajac, Željko, *Organizovani kriminalitet – Imperija zla*, Pravni fakultet za privredu i pravosuđe, Novi Sad, 2013.
17. Ignjtović, Đorđe, *Organizovani kriminalitet*, drugi deo, Beograd 1998
18. Simeunović, Dragan, *Nacija i globalizacija*, Zograf, Niš, 2009.
19. Stanarević, Svetlana, Ejodus, Filip i ostali, „Pojmovnik bezbednosne kulture“, *Centar za civilno-vojne odnose*, Beograd, 2009.
20. Ćirić, Jovan, „Država i organizovani kriminalitet“, *Sociološki pregled*, br. 3/2005
21. Čomski, Noam, *Šta to u stvari hoće Amerika*, (prevod), Beograd 1995.